

СОЛОМКО Ю. Ю.,
викладач кафедри
господарсько-правових дисциплін
(Львівський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.85-054.6/.7(477)

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ МІГРАНТІВ

У статті представлено особливості попередження злочинності нелегальних мігрантів в Україні; проведено аналіз прогалин національного міграційного законодавства; запропоновано шляхи вирішення окремих проблем кримінологічної профілактики міграційної злочинності в Україні.

Ключові слова: злочинність, мігранти, міграційні процеси, попередження.

В статье представлены особенности предупреждения преступности нелегальных мигрантов в Украине; проанализированы пробелы национального миграционного законодательства; предложены пути решения отдельных проблем криминологической профилактики миграционной преступности в Украине.

Ключевые слова: преступность, мигранты, миграционные процессы, предупреждение.

In the paper the specifics of preventive legal measures against crimes committed by and against illegal immigrants in Ukraine are highlighted; the analysis of impact of gaps in the national migration legislation has been undertaken; the solutions of some specific problems in preventive criminalization of illegal immigrants have been suggested.

Key words: crime, immigrants, migration, prevention.

Вступ. Завдяки своєму геополітичному розташуванню Україна знаходиться на перехресті міжнародних шляхів і є одним з основних суб'єктів Євразійських міграційних процесів. Разом із процесом інтенсивної глобалізації, криміналізації суспільних відносин у світі, прийшов час значних змін структури вітчизняної транскордонної і транснаціональної злочинності. Це зумовило виділення нового для України виду злочинності – міграційної.

У вітчизняній кримінологічній науці помітно зростає зацікавленість щодо вивчення загально-теоретичних проблем попередження злочинності мігрантів, досліджуються її прояви в Україні, розглядаються окремі складові механізми функціонування злочинних угруповань, узагальнюються міжнародний досвід співробітництва у боротьбі з цим видом злочинності. Слід зазначити, що науковий дискурс проблеми протидії злочинності мігрантів представлений у трьох вимірах: міжнародному (універсальному, світовому), європейському та національному. В свою чергу, одні автори зосереджували увагу на кримінологічній характеристиці злочинності мігрантів [4, с. 14; 12, с. 12], інші – аналізували проблеми нелегальної міграції та торгівлі жінками [13, с. 238], треті – вивчали міжнародно-правові механізми протидії нелегальній міграції [11, с. 106]. Неможливо обійти стороною тих вітчизняних авторів, які збагатили теорію кримінології фундаментальними дослідженнями, що стосуються питань попередження нелегальної міграції (А. П. Мозоль, С. О. Мосьондз, Я. Ю. Кондратьєв, Ю. І. Римаренко, Ю. С. Шемшученко), організованої та транснаціональної злочинності (М. Г. Вербенський та ін.), окремих злочинів, вчинюваних мігрантами.

Незважаючи на загальний підвищений інтерес до міграційних процесів, а також злочинів, вчинюваних мігрантами, розробка цієї проблеми залишається завжди актуальною, потребує нових теоретичних досліджень та практичних дій.

Постановка завдання полягає у визначенні способів попередження злочинності мігрантів на даному етапі.

Результати дослідження. Під міграцією (лат. *Migratio* – переселення) [9] розуміється переміщення, переселення населення всередині країни – внутрішня міграція населення, з однієї країни в іншу – зовнішня міграція населення: еміграція та імміграція. Видається, що таке розуміння міграції сприяє відмежуванню міграційних злочинів від інших, виокремлюючи їх у відносно самостійний вид.

З огляду на дане визначення, очевидно, що суб'єктами міграційної злочинності є мігранти. Не новим є і той факт, що мігранти служать з'єднувальною ланкою між злочинними структурами країн сходу і українською організованою злочинністю, а також організованими злочинними групами етнічних діаспор. Неозброєним оком простежується певна органічна сукупність злочинів, скоєних мігрантами на території України, зумовлена спільністю кримінальної сфери та інтересів. У цій системі суб'єкти міграційної злочинності об'єднуються у групи, діяльність яких обумовлена безперервною зміною умов життєдіяльності, що виникає спонтанно або породжена самими ж групами мігрантів. З огляду на акценти державної міграційної політики, розставлені над державною безпекою, суспільною свідомістю, економічною і демографічною ситуацією, очевидним є те, що мігранти найчастіше стають суб'єктами злочинних посягань на суспільні відносини, що складаються в ряді наступних сфер: безпеки життя громадян, громадської безпеки та громадського порядку, державної влади; миру і безпеки людства, економіки.

Важливим є системний аналіз міграційної злочинності, адже злочинність [5], зокрема, міграційна – це певна сукупність самостійних взаємопов'язаних елементів, які володіють якісними характеристиками.

Аналізуючи особливості злочинності мігрантів, такі російські науковці, як Л. Д. Єрохіна і М. Ю. Буряк відзначають, що її зростання прямо пропорційне нелегальній міграції населення [3, с. 13.]. Варто звернути увагу на рівень організованості злочинності мігрантів. Оскільки від цього залежатимуть категорії злочинів, вчинювані мігрантами. Наприклад, для мігрантів, не об'єднаних у складі етнічних злочинних формувань, характерним є вчинення корисливо-насильницьких і насильницьких злочинів, що не потребує професіоналізму виконавців. Організована міграційна злочинність – це система організованих за етнічною ознакою злочинних формувань, які займаються злочинною діяльністю як промислом. Звідси поділ злочинної діяльності мігрантів за рівнем організованості на два види: загальнокримінальна і організована [14, с. 9.].

У наш час йде тенденція до збільшення організованої злочинності, порівняно із попередніми роками, де значну частину нелегальних мігрантів становили поодинокі порушники. Між міграційними процесами та організованою злочинністю, зокрема, існує міцний двосторонній зв'язок. Автор О. А. Євланова обґрунтовує дане твердження, спираючись на такі два важливі чинники. По-перше, можливість включення в організовану злочинну діяльність стимулює міграційні процеси як з одних країн в інші, так і з одних областей, регіонів – у мегаполіси. Розвиток організованої злочинної діяльності, в тому числі приплив в Україну нових членів організованих злочинних формувань, відбувається переважно за рахунок іммігрантів з країн «близького зарубіжжя», в тому числі з країн-учасниць СНД. По-друге, інтереси організованої злочинності визначають специфіку значної частки міграційних процесів. Учасники ж цих процесів забезпечують функціонування організованих злочинних груп, беруть участь безпосередньо в організованій злочинній діяльності. Найбільш яскравим прикладом тут виступає функціонування організованих злочинних груп у сфері кримінального ринку: незаконна імміграція, незаконний обіг зброї і наркотиків і ряд інших сфер діяльності [2, с. 139.].

Нові відомості про стан злочинності мігрантів-іноземців та її попередження, отримані в ході дослідження, виражаються в наступному:

З огляду на статистичні дані міграційних процесів через державний кордон України у 2008-2013 роках, з 2008 року спостерігається стала тенденція щодо зменшення кількості спроб незаконного перетинання державного кордону України вихідцями із південної, південно-східної, східної Азії та арабських країн. Так, у 2008 році за незаконне перетинання кордону (або спробу) було затримано 3 тис. 364 мігранти, а в 2012 році – утричі менше (1 тис. 117 осіб). У 2007 році

було затримано 629 громадян Пакистану (у 2012 р. – 10), 314 – Індії (у 2012 р. – 0), 194 – Іраку (у 2012 р. – 3), 174 – Китаю (у 2012 р. – 10), 154 – В'єтнаму (у 2012 р. – 28), 39 – Палестини (у 2012 р. – 1), 23 – Лівану (у 2012 р. – 3) та 29 – Лівії (у 2012 р. – 2). Ця тенденція підтверджується висновками та статистичними даними прикордонних служб суміжних країн, а також результатами їх спільної щорічної звітності [1].

Натомість, за даними Держприкордонслужби, в останні роки міграційна ситуація в Україні зазнала суттєвих змін у зв'язку із переорієнтацією на переправлення громадян країн пострадянського простору, в першу чергу Грузії, Росії та Молдови [1]. Можна говорити про те, що в даний час злочинність іноземців в Україні представлена громадянами держав ближнього зарубіжжя, які є легальними або нелегальними трудовими мігрантами, колишніми трудовими мігрантами, котрі втратили своє робоче місце і не мають бажання повертатися в країну виїзду.

Збільшилася кількість випадків використання процедури легального в'їзду, студентського каналу та використання процедури набуття статусу біженця для тимчасової легалізації іноземців в Україні, зокрема громадян Сомалі, Афганістану та В'єтнаму, а також Сирії (через нестабільну ситуацію в країні).

У теорії кримінального права справедливо зазначають, що суттєве зниження показників нелегальної міграції відбулося не через зменшення їх кількості, а через вилучення зі статистичних даних громадян, які прибувають на Україну з Латвії, Литви, Естонії, Азербайджану, Вірменії, Грузії, Молдови, Болгарії, Румунії, колишньої Югославії у 2000 р. (як нелегальні мігранти вони не враховувалися) [7, с. 319]. Крім того, ситуація загострюється й через те, що значний потік нелегальних мігрантів через Україну йде з регіонів, охоплених військовими конфліктами, де процес збагачення відбувся завдяки тероризму, наркобізнесу, внаслідок чого накопичуються значні кошти від занять такими видами злочинної діяльності.

За оцінками голови представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні відповідно до звіту про світову міграцію Україна займає 10 місце за кількістю іноземного населення, яке живе на її території, що складає майже 500 тисяч осіб [6].

Кількість іноземців, які намагаються легально прибути в Україну з метою подальшої незаконної міграції в країні ЄС залишається значною. Разом з цим, завдяки превентивним заходам Державної прикордонної служби України вона також щорічно зменшується. Так, у 2007 році за результатами контролю другої лінії винесено постанови про відмову у в'їзді 24 тис. 975 іноземцям, а у 2012 році – в п'ять разів менше (4 тис. 644 особи).

Відмічається суттєва зміна структури міграційних потоків за національною належністю. Так, у 2007 році серед іноземців, затриманих за порушення кордону та правил перебування в Україні, третину становили громадяни країн міграційного ризику – Азії та Африки. У 2012 році (у порівнянні з 2007 роком) їх кількість зменшилася майже у 4 рази, з 2 тис. 327 осіб до 601 особи, становить 7% від загальної кількості мігрантів. Це громадяни Афганістану (153 особи), Сомалі (147), Туреччини (41), Бангладеш (37), Алжиру (26), Еритреї (22), Сирії (21), Камеруну (13).

На сьогодні 68% мігрантів, затриманих за незаконне перетинання кордону та інші правопорушення, становлять громадяни пострадянських країн, переважно Молдови (740 осіб), Грузії (219), Росії (119 – вихідці із Чечні), Азербайджану (92), Вірменії (84), Узбекистану (72), Таджикистану (59), Киргизстану (50), Казахстану (17). [1]

Протягом 2011 року навчальними закладами було видано 11962 запрошення для навчання іноземців на підготовчих або перших курсах, з яких 7481 (62,5%) становлять вихідці з країн Південно-Східної Азії та Африки. Одночасно у 2011-2012 навчальному році було відраховано з вищих навчальних закладів 1952 іноземці, серед яких близько половини походять з країн міграційного ризику. Частина іноземців, яка в'їхала до України з метою навчання, не доїжджає до ВНЗ або відраховується через 1-2 роки. Станом на 1 березня 2013 року у 55 вищих навчальних закладах прикордонних областей навчалось 13898 іноземних студентів, з яких у 2012-2013 навчальному році було зараховано на навчання 3202 іноземця.

Аналіз статистичних даних міграційної злочинності в Україні дає підставу зробити висновок про те, що більшість незаконних мігрантів – це вихідці з країн СНД, отже, діяльність з попе-

редження злочинності серед мігрантів повинна будуватися в першу чергу з урахуванням даних обставин.

Також, важливим є розуміння проблем, що стосуються, зокрема, національного міграційного законодавства. Його недосконалість створює передумови до:

– зловживань легальним в'їздом, незаконної видачі українських віз (на етапі проведення співбесід з іноземцями не встановлюється дійсна мета в'їзду в Україну, це призводить до того, що після прибуття на територію України іноземці переходять на нелегальне становище з метою подальшого незаконного перетинання кордону до країн Євросоюзу);

– зловживань процедурою отримання статусу біженця, криміналізації процесів, пов'язаних з тимчасовим утриманням та видворенням мігрантів тощо (при видачі довідок про перебування в процедурі отримання статусу біженця не проводиться перевірка заявників про можливу причетність до скоєння злочинів через можливості дипломатичних установ в Україні та за кордоном, МВС (Інтерпол), СБУ, Держприкордонслужби).

Спостерігається активна участь представників іноземних діаспор в організації незаконного переправлення іноземців в Україну та через її територію. Проведений аналіз за останні два роки свідчить, що протиправні процеси, пов'язані із організацією каналів незаконного переправлення осіб через кордон, поступово переходять до сфер впливу іноземців, які тим чи іншим чином легалізували власне перебування в Україні. На це вказують факти, задокументовані в рамках оперативно-розшукових справ по «сомалійському», «афганському» та «в'єтнамському» каналах незаконної міграції, до організації яких причетні вихідці з Сомалі, Афганістану, В'єтнаму та громадяни Росії чеченської національності, які проживають в Україні на законних підставах (переважно у містах Київ, Одеса, Вінниця, Харків).

Ще однією прогалиною є відсутність централізованого обліку прибуття в Україну та перебування іноземних студентів у вищих навчальних закладах, що не дає змоги взяти цю проблему «студентського» каналу міграції під системний контроль.

Існують також проблеми, що стосуються ідентифікації правопорушників, затриманих без документів, зокрема: не поповнюються дактилоскопічні бази даних на осіб, що звернулись з заявою про отримання статусу біженця; не ведеться електронний облік за фотографіями іноземців, наявні лише фото на паперових носіях у анкетах, особові справи обліковуються за установчими даними зі слів іноземця; при розгляді заяв на отримання статусу біженця не проводиться перевірка фактів перебування іноземця в Україні, зокрема щодо можливого попереднього навчання у ВНЗ України або спроб порушення державного кордону.

Серйозну проблему для правоохоронних органів становить високий ступінь латентності злочинів, вчинюваних незаконними мігрантами, що значно затягує процес розслідування та розкриття злочинів.

Враховуючи складність і багатогранність проблем кримінологічної профілактики міграційної злочинності, пропонувані шляхи вирішення не можуть мати вичерпний характер. Ефективність профілактичного впливу на злочинність багато в чому залежить від спільної узгодженої діяльності суб'єктів профілактики. Вирішення проблем в області міграції вимагає залучення ряду правоохоронних органів, що обумовлює необхідність вибудовування цілісної системи взаємодії по даному напрямку діяльності. Така взаємодія повинна передбачати:

– обмін оперативною інформацією з даного напрямку діяльності; створення спільних консультативно-методичних та інформаційних служб, що сприяють інтеграції всіх суб'єктів діяльності в єдину систему;

– прискорити створення інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами та спільно із заінтересованими Міністерствами та відомствами вжити організаційні заходи щодо створення дієвих механізмів: ідентифікації затриманих іноземців-правопорушників (більше 90% незаконних мігрантів затримуються без документів, що посвідчують особу);

– контролю за іноземцями, які в'їхали і знаходяться на території України, та тих, що перебувають у процесі набуття статусу біженця; процедури видворення та здійснення контролю за

іноземцями, щодо яких прийняте рішення про видворення з території України у добровільному порядку;

– спрямування сил на узгодження дій державних структур у проведенні візової та міграційної політики на державному кордоні;

– забезпечення системного контролю набуття статусу біженця;

– проведення відповідної перевірки осіб, які звернулися через можливості МВС, СБУ, Державної прикордонної служби України, та проведення з ними співбесід представниками СБУ та Державної прикордонної служби;

– вирішення питання щодо примусового повернення (видворення) на батьківщину осіб, яким відмовлено у наданні статусу біженця або позбавлено встановленим порядком, а також іноземців, які відраховані з вищих навчальних закладів та звільнених з пунктів тимчасового тримання.

– належна взаємодія з правоохоронними органами суміжних країн, що включає в себе проведення спільних операцій на сухопутному, морському та повітряному кордонах, здійснення постійного обміну статистичною інформацією про ситуацію на кордоні.

Висновки. Підводячи підсумок вищевикладеного, необхідно відзначити, що найгостріша проблема у царині міграційної злочинності – це безпосередня участь мігрантів в організованих злочинних групах і злочинних співтовариствах, об'єднаних за національною або етнічною ознакою. Виникає потреба в комплексному вивченні демографічних процесів та їх впливу на стан злочинності. Актуальність вивчення злочинності мігрантів визначається не тільки її суспільною небезпекою, але й низьким рівнем її попередження, в основі якого лежить державна міграційна політика, її реалізація. Питання заходів попередження злочинності мігрантів потребують, перш за все, подальшої розробки довгострокових державних програм, націлених на вирішення демографічних проблем та фактичної боротьби зі злочинністю, обумовленої міграційними процесами. Важливо зазначити, що складність правового регулювання міграційних процесів полягає у необхідності збалансування обох протилежних тенденцій, таких як забезпечення захисту прав та свобод громадян, створення єдиного економічного простору, який передбачає вільне переміщення трудових мігрантів з одного боку, та ведення об'єктивно обмеженої міграційної політики державами СНД та ЄС, що тягне за собою необхідність посилення боротьби зі злочинністю і тероризмом, з іншого.

У зв'язку з цим перед українською спільнотою постають актуальні питання розроблення як на науковому, так і на практичному рівнях дієвих механізмів, комплексних заходів попередження злочинності мігрантів, що продемонструє важливість цього напрямку для держави.

Список використаних джерел:

1. Державна прикордонна служба України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dpsu.gov.ua/ua/about/news/news_2239.htm.

2. Евланова О.А. Взаимосвязь миграционных процессов и организованной преступности в России // Преступность как она есть и направления антикриминальной политики. М., 2007. – С. 139.

3. Ерохина Л.Д., Буряк М.Ю. Нелегальная миграция и организованная преступность: региональные аспекты // Юридический вестник. 2009. № 10. – С. 13.

4. Захаров В.Ф. Попередження нелегальної міграції у контексті профілактики рецидивної злочинності / В.Ф. Захаров // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2001. – № 3 (6). – С. 14-18.

5. Злочинність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Злочинність>.

6. Інформаційна агенція «ГолосUA» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.golosua.com/ua...yu-inoz>.

7. Кузьменко О.В. Поняття контрабанди людьми і її місце в структурі нелегальної міграції / О.В. Кузьменко // Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників / Керівник авторського колективу А.І. Комарова, О.О. Крикун. – Київ. – 1998. Т. 10. – С. 319 – 324.

8. Кобец П.Н. Организация деятельности правоохранительных органов Российской Федерации в сфере борьбы с преступностью иностранных граждан и лиц без гражданства // Вести. Вост. – Сиб. ин-та МВД России (научно-практический журнал). 2003. № 3 (26).
9. Міграція населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Міграція_населення.
10. Мігрант-гастролер [Електронний ресурс]/ – Режим доступу : http://universal_en.ru.academic.ru/1608003/migrant_offender.
11. Міжнародно-правові проблеми протидії нелегальній міграції та торгівлі жінками / Відп. Редактори Ю. Римаренко, Ю. Шемшученко, Я. Кондратьєв. – Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2003.– 216 с.
12. Мозоль А.П. Криминологічна характеристика міграції в Україні / А.П. Мозоль // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 1998. – № 3. – С. 12-15.
13. Нелегальна міграція та торгівля жінками (у 2 кн.). Кн.1 / За ред. Ю. Римаренка. – К. : ІДП НАН, КУП, НАВСУ, 2001.– 413 с.
14. Садыкова О.В. Криминологические проблемы борьбы с организованными этническими преступными формированиями в России. Автореф. дис. канд. юрид. наук. М., 2009. С. 9.

ЛИСЕНКО В. О.,

здобувач кафедри кримінального права
та криминології
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.9

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

У статті автор розкриває криминологічну характеристику та пропонує заходи запобігання корупційним проявам у Державній кримінально-виконавчій службі України.

Ключові слова: криминологічна характеристика, запобігання, корупція, Державна кримінально-виконавча служба України.

В статье автор раскрывает криминологическую характеристику и предлагает меры предупреждения коррупционных проявлений в Государственной уголовно-исполнительной службе Украины.

Ключевые слова: криминологическая характеристика, предупреждение, коррупция, Государственная уголовно-исполнительная служба Украины.

The author researches the criminological characteristics and proposes measures to prevent corruption in the State Criminal-Executive Service of Ukraine in the article.

Key words: criminological characteristics, prevention, corruption, the State Criminal-Executive Service of Ukraine.

Вступ. Становлення інститутів громадянського суспільства і розвиток демократичних політичних процесів в Україні стримується, що обумовлено багатьма факторами, серед яких – посилення тиску на владу і суспільство з боку кримінальних структур, які намагаються обмежити формування громадянського суспільства задля задоволення своїх корисливих інтересів. Серед таких проблем сучасного перехідного суспільства, як за масштабністю поширення, так і

